

ग्रामीण कृषी मौसम सेवा

भारत मौसम विभाग

प्रायोगिक ब्लॉक लेव्हल अॅग्रोमेट अॅडव्हायझरी बुलेटिन
(आयएमडी आणि आयसीएआर चा संयुक्त उपक्रम)

हवामानावर आधारीत कृषि सल्ला

दिनांक : 02-06-2023

नागपूर(महाराष्ट्र) मध्ये हिंगणा ब्लॉक करा साठी हवामान पूर्वानुमान - वर जारी :2023-06-02 (पुढील पाच दिवसांसाठी सकाळी ८:३० वाजेपर्यंत वैध)

हवामान घटक	2023-06-03	2023-06-04	2023-06-05	2023-06-06	2023-06-07
पर्जन्यमान (मिमी)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
कमाल तापमान (अं.से)	43.4	43.6	44.7	44.3	44.1
किमान तापमान (अं.से)	25.8	26.0	27.0	26.9	26.4
सकाळची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	31	29	27	33	31
दुपारची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	19	18	18	21	22
वाऱ्याचा वेग(किमी/तास)	5	6	6	5	4
वाऱ्याची दिशा(अंश)	302	309	322	260	297
मेघाच्छादन (ऑक्टा)	2	1	1	2	2

हवामान सारांश / चेतावणी:

• भारतीय हवामान विभाग, प्रादेशिक हवामान केंद्र, नागपूर च्या जिल्हास्तरीय मूल्य वर्धित अंदाजानुसार, पुढील पाच दिवस दिनांक ३१ मे ते ०४ जून २०२३ दरम्यान आकाश आंशिक ढगाळ राहण्याची शक्यता, • दिनांक ३१ मे व ०१ जून २०२३ रोजी अति हलक्या ते हलक्या स्वरूपाचा पाऊस व दिनांक ३१ मे २०२३ वादळी वाऱ्यासह (वाऱ्याचा वेग: ३० ते ४० किमी/तास) मेघगर्जनेसह विजांचा कडकडाट होण्याची शक्यता, • दिनांक ०२, ०३ व ०४ जून २०२३ रोजी हवामान कोरडे राहण्याची अधिक शक्यता,

कृषि सल्ला:

• पावसाळ्यात शेतातील पाणी जागेवरच मुरविण्यासाठी तसेच अवघावासोबत मौल्यवान मातीचा थर वाहून जाऊ नये म्हणून जमिनीची मशागत (नांगरणी, वखरणी) करताना मुख्य उतारला आडवी किंवा समतल रेषा काढून (कंटूर) या रेषेला समांतर करावी. • सद्यस्थितीमध्ये असणारे तापमान लक्षात घेता, उन्हाळी भाजीपाला पिकांचे उष्णतेपासून संरक्षण करण्यासाठी ग्रीन शेड नेटचा वापर करावा. • नवीन लागवड केलेल्या १ ते ४ वर्ष वयाच्या फळझाडांच्या आव्यात पाला पाचोळा, गव्हांड्याचे आच्छादन करावे. लहान रोपांवर पन्हाटी किंवा तुन्हाटीचे छप्पर करावे. • वाढत्या तापमानाचा अंदाज लक्षात घेता, शेतीमधील महत्वाची कामे हि सकाळी ११ वाजता पूर्वी करण्यास प्राधान्य द्यावे. • माती परीक्षणासाठी मातीचे नमुने काढून ते अधिकृत किंवा शासकीय मृदा परीक्षण प्रयोगशाळेत योग्य शुल्कासह पाठवून माती परीक्षण अहवालानुसार पिक परतवे कृषी निविष्टा चे नियोजन करावे. • खरीप भाजीपाला पिकाची रोपे तयार करण्याकरिता गादी वाफ्यावर (रोपवाटिका) बियाणे पेटावे. मिरची, वांगी, टोमॅटो यांच्या बियाण्यास ट्रायकोडर्मा या बुरशीनाशकाची बीज प्रक्रिया करून योग्य अंतरावर ओळीत टाकावे.

संक्षिप्त संदेश सल्ला:

• शेतकरी व शेतमजूर बांधवांनी विजांच्या धोक्याची पूर्वसूचना प्राप्त करण्यासाठी दामिनी (Damini-LightningAlert) हे मोबाईल अॅप गुगल प्ले स्टोर किंवा अॅप स्टोर वरून डाउनलोड करून वापर करावा.

पिक निहाय सल्ला:

पिक	पिक निहाय सल्ला
कपाशी	<ul style="list-style-type: none"> • कपाशीची मान्सून पूर्व लागवड टाळावी. • कपाशीची पेरणी जून महिन्यात मान्सूनचा ८० ते १०० मिमी पाऊस पडल्यानंतरच करावी. • कपाशीचे कमी कालावधीचे आणि लवकर पक्क होणारे वाण निवडावे. • गुलाबी बोंडअळीचे जीवनचक्र खंडित करण्यासाठी मागील हंगामात गुलाबी बोंडअळीचा मोठ्या प्रमाणात प्रादुर्भाव झालेल्या शेतात पीक न घेता त्या ठिकाणी पिक फेरपालट करावी. • कापूस हे गुलाबी बोंडअळीचे एकमेव यजमान खाद्य वनस्पती आहे, म्हणून पीक फेरपालट केल्यास या किडीचे जीवनचक्र खंडित होण्यास मदत होते. • रोग प्रवण शेतात मातीजन्य रोग आणि सूत्रकृमीचा निरीक्षणासाठी पीक फेरपालट खूप प्रभावी आहे.
सोयाबीन	<ul style="list-style-type: none"> • शेतकरी बांधवांनी सोयाबीन लागवडीसाठी रुंद वरंबा सरी किंवा सरी वरंबा तंत्रज्ञानाच अवलंब करावा. या पद्धतीमध्ये शेतात पाणी साचून राहणार नाही तसेच पावसाच्या खंड असलेल्या काळात पिक व्यवस्थापन करण्यात मदत होईल. • सोयाबीन पिक उत्पादनात स्थैर्यता टिकून राहण्यासाठी शेताची २ ते ३ वर्षांतून एकदा खोल नांगरणी करावी त्यानंतर वखराच्या २ ते ३ आडव्या उभ्या पाळ्या द्याव्यात आणि नंतर सपाट करून घ्यावी. • शेवटच्या वखराच्या पाळी पूर्वी प्रती हेक्टरी १० टन चांगले कुजलेले शेणखत किंवा २.५ टन कोंबडी खत जमिनीत मिसळावे. • जिल्ह्यासाठी शिफारशीत असणारे सोयाबीनचे वाण निवडावे तसेच आवश्यक बियाण्याची उपलब्धता करून ठेवावी. • बियाण्याची उगवण क्षमता तपासून घ्यावी अपेक्षित रोपांची संख्या साध्य करण्यासाठी बियाण्याची उगवण क्षमता किमान ७० % एवढी असावी. • खते, तणनाशके, बुरशीनाशके आणि बीज प्रक्रियेसाठी लागणारी जीवाणू संवर्धने इत्यादी महत्वाच्या निविष्टांची उपलब्धता सुनिश्चित करावी.
भुईमूग	<ul style="list-style-type: none"> • खरीप भुईमूग लागवडीकरिता मध्यम, पाण्याचा चांगला निचरा होणारी, भुसभुशीत, वाळू मिश्रित चिकन माती व सेंद्रिय पदार्थ असलेली जमीन निवडावी. भुईमूग लागवडीकरिता जमिनीचा १५ ते २० सेंमी चा थर भुसभुशीत असणे आवश्यक आहे. शेवटच्या वखराच्या पाळीपूर्वी ५ टन चांगले कुजलेले शेणखत टाकावे.
भात	<ul style="list-style-type: none"> • पावसाचा अंदाज लक्षात घेता परिपक्व झालेल्या धान पिकाची काढणीची कामे स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थिती नुसार करावी.
तूर	<ul style="list-style-type: none"> • तूर पिक लागवडीकरिता शेतजमीन तयार करावी. तूर पिकाचे चांगल्या प्रतीचे बियाणे अधिकृत विक्रेत्याकडून/प्रमाणित बियाणे धारकाकडूनच करावी. तूर बियाण्याला बीज प्रक्रियेसाठी रायझोबियम किंवा स्फुरद विरघळविणारे जीवाणू (पीएसबी) {२५० ग्राम प्रती १० किलो बियाणे} यांचा वापर करावा. तूर पिकाचे शिफारस केलेले वाण- एकेटी-८८११, पीकेव्ही-तारा, बीएसएमआर-८५३, बीएसएमआर-७३६ आणि आयसीपीएल-८७११९ (आशा).
मूग	<ul style="list-style-type: none"> • मूग पिकाच्या लागवडीकरिता पिकेव्ही मूग-८८०२, पिकेव्ही ग्रीनगोल्ड (एकेएम ९९११) या वाणाची निवड करावी,
उडीद	<ul style="list-style-type: none"> • उडीद पिकाच्या लागवडीकरिता टीएयु-१, टीएयु-२, पिकेव्ही उडीद-१५ आणि पिकेव्ही ब्लॅकगोल्ड या वाणाची निवड करावी,

फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला:

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
संत्रा	<ul style="list-style-type: none"> • नवीन संत्रावर्गीय फळ बाग लागवडीसाठी जमिनीची/मातीची योग्यता तपासणे आवश्यक आहे. जमिनीची खोली कमीतकमी १ मीटर असावी परंतु योग्य पद्धतीने खते आणि मशागातीचा अवलंब केल्यास भरघोस उत्पन्न देणाऱ्या फळबागांची लागवड १ मीटर पेक्षा कमी खोली असलेल्या जमिनीमध्ये करता येऊ शकते. फळबाग लागवडीसाठी जमीन हि पाण्याचा चांगला निचरा होणारी, चिकन मातीचे प्रमाण ६० पेक्षा कमी असणारी, सामू ८.३ पेक्षा कमी, मुक्त चुनखडीचे प्रमाण १२ टक्के पेक्षा कमी आणि २ मीटर खाली पाण्याची स्थिर पातळी असलेल्या जमिनीची निवड करावी. • लिंबूवर्गीय फळबाग लागवडीसाठी तयार केलेल्या प्रत्येक खड्ड्यांमध्ये २ भाग जमिनीच्या पृष्ठभागावरील माती, १ भाग वाळू आणि १ भाग चांगले कुजलेले शेणखत मिश्र करून भरून घ्यावेत, त्याचबरोबर, प्रत्येक खड्ड्यात १ किलो सिंगल सुपर फॉस्फेट, १ किलो निंबोळी केक आणि १०० ग्रॅम क्लोरपायरीफॉस पावडर टाकावी. • संत्रावर्गीय रोपवाटिका धारकांनी पॉलीथीन पिशव्या भरताना सम प्रमाणात गाळाची माती, शेणखत आणि वाळू एकत्र मिश्र करून भराव्यात. पॉलीथीन पिशव्या मध्ये हवा खेळती राहण्यासाठी व तुंबलेले पाणी बाहेर जाण्यासाठी पिशव्यांना छिद्र पाडावीत. • संत्रावर्गीय फळबागा मध्ये पावसाच्या पाण्याचा निचरा होण्यासाठी उताराच्या दिशेने व दोन ओळींनंतर ३० सेंमी खोल, ३० सेंमी खालची रुंदी व ४५ सेंमी वरची रुंदी या आकाराचे चर खोदावेत. झाडाच्या बुंध्याजवळ पाणी साचून राहू नये म्हणून आळे व दांड सपाट करून घ्यावेत.

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
संत्रा	<ul style="list-style-type: none"> डिंक्या प्रभावित भागाच्या प्रभावी व्यवस्थापनासाठी आतील भागास इजा होणार नाही याची काळजी घेऊन डिंक बाहेर पडतो भाग धारधार चाकूने किंवा पटाशीने खरडून त्या भागावर मेफेनोक्झाम* एमझेड ६८ (५० ग्राम) किंवा फोसेटील एएल (५० ग्राम) १ लिटर पाण्यात मिसळून पेस्ट तयार करून प्रादुर्भाव ग्रस्त भागावर लावावी. ३० दिवसाच्या अंतराने पुन्हा हि पेस्ट लावावी. • संत्र्यावरील मिली बग या किडीच्या नियंत्रणासाठी झाडाभोवतालची जमीन चाळणी करून मोकळी करावी. झाडाच्या खोडाला प्लास्टीकचा पट्टा बुंध्या भोवती गुंडाळावा व त्यावर मोबिल ऑईल किंवा ग्रीस लावावे. मुंग्यांचे वारूळ बगीच्यामधून नष्ट करावे त्यासाठी क्लोरोपायरीफॉस २० ईसी ५ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून मुंग्यांचे वारूळ टाकावे. मिली बग च्या नियंत्रणासाठी क्लोरोपायरीफॉस २० ईसी २ मिली किंवा डायमेटोइट २ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून झाडाच्या बुंध्यावर फवारणी करावी.
संत्रा	<ul style="list-style-type: none"> लिंबूवर्गीय (संत्रा, मोसंबी आणि लिंबू) फळबाग लागवडीसाठी नागपूर संत्रा (नागपूर मंडारिन), मोसंबी आणि लिंबू साठी (७५सेमी x ७५ सेमी x ७५ सेमी) आकाराचे खड्डे ६ X ६ मीटर अंतरावर खोदावेत. तसेच खड्ड्यामध्ये पुरेसा सूर्यप्रकाश पडेल याची काळजी घ्यावी.
संत्रा	<ul style="list-style-type: none"> आच्छादनामुळे मुळे जमिनीतील ओलावा दीर्घ काळ टिकून राहण्यास मदत होते. बास्पोत्सर्जन कमी करण्यासाठी २ % काओलीन ची फवारणी करावी. लहान फळांचा जीवाणूजन्य करण्याचा प्रादुर्भाव नियंत्रित करण्यासाठी कॉपर ऑक्सिक्लोराईड २५ ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
कागदी लिंबू	<ul style="list-style-type: none"> लिंबाच्या १ ते ४ वर्ष वयाच्या झाडास ११ ते ३५ लिटर पाणी प्रती दिवस प्रती झाड द्यावे, ५ ते ७ वर्ष वयाच्या झाडास ४२ ते ६१ लिटर पाणी प्रती दिवस प्रती झाड द्यावे, ८ ते १० वर्ष वयाच्या झाडास ७३ ते १०८ लिटर पाणी प्रती दिवस प्रती झाड द्यावे. • लिंबू बागांमध्ये पाऊस आणि गारपिटीमुळे लिंबूवर्गीय कॅन्कर (Citrus canker) मोठ्या प्रमाणात होतो. लिंबू च्या बागेतील प्रादुर्भाव ग्रस्त भागाची छाटणी करावी. १८० ग्रॅम कॉपर ऑक्सिक्लोराईड आणि ६ग्रॅम स्ट्रेप्टोसायक्लिन ६० लिटर पाण्यात मिसळून स्वच्छ व शांत हवामान परिस्थिती असताना फवारणी करावी.
कोबी	<ul style="list-style-type: none"> मागील आठवड्यातील ढगाळ हवामान लक्षात घेता, कोबी व फुल कोबीवरील वरील मावा किडीच्या व्यवस्थापनासाठी डायमेटोएट ३० ईसी १३ मिली किंवा सायंटानिलीप्रोल १०.२६ ओडी १२ मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • मागील आठवड्यातील ढगाळ हवामान लक्षात घेता, कोबी व फुल कोबीवरील वरील चौकोनी ठीपक्याच्या पतंग कीड व्यवस्थापनासाठी, क्लोरोपायरीफॉस २० ईसी ४० मिली किंवा स्पिनोसॅड २.५ एससी १२ मिली किंवा फेनवलेरेट २० ईसी ५ मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • फवारणीची कामे हि स्वच्छ व शांत हवामान असताना करावी.
मिरची	<ul style="list-style-type: none"> वाढलेले तापमान व ढगाळ हवामान लक्षात घेता, मिरची पिकामध्ये फुलांची गळ कमी करण्यासाठी प्लॅनोफिक्स ५ मी.ली., प्रती ९ लिटर पाण्यात मिसळून मिरची लागवडीनंतर ५० व ७० दिवसांनी फवारणी करावी. • सद्यपरिस्थितीत मिरची पिकावरील रसशोषक किडीच्या नियंत्रणाकरिता, ५ टक्के निंबोळी अर्क किंवा ईमिडाक्लोप्रिड १७.८ टक्के प्रवाही ५ मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • मिरची पिकामध्ये फुलकिडे, फळे पोखरणारी अळी व तंबाखूची पाने खाणारी अळीने आर्थिक नुकसान पातळी असल्यास सायन्टानिलीप्रोल १०.२६ ओडी १२.० मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून स्वच्छ हवामान परिस्थिती असताना फवारणी करावी.
टोमॅटो	<ul style="list-style-type: none"> मागील आठवड्यातील ढगाळ हवामानामुळे टोमॅटो पिकावर उशिरा येणाऱ्या करपा रोगाचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यास व्यवस्थापनासाठी स्वच्छ हवामान परिस्थिती असताना कॉपर ऑक्सिक्लोराईड (३.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा मॅन्कोझेब (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा बोर्डो मिश्रण (१ %) किंवा कॉपर हायड्रॉक्साईड (२.० ग्रॅम/लि.) किंवा फोसेटील एएल (ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा डायमिथोमोर्फ (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा पुर्वमिश्रित बुरशीनाशक पायराक्लोस्ट्रोबिन + मेटेरायम (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा मेफेनोक्झाम + कॉपर ऑक्सिक्लोराईड (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) किंवा मेटालीक्सील ८ % + मॅन्कोझेब ६४ % (२.० ग्राम प्रती लिटर पाणी) या प्रमाणातफवारणी करावी.

पशुधन विषयक निहाय सल्ला:

पशुधन विषयक	पशुधन विषयक निहाय सल्ला
म्हैस	<ul style="list-style-type: none"> जनावरांना पिण्यासाठी स्वच्छ व थंड पाण्याची व्यवस्था करावी व सावलीमध्ये निवाऱ्याची व्यवस्था करावी. बैल व इतर जनावरांकडून सकाळी ११ ते दुपारी ०४ वाजेदरम्यान काम करणे टाळावे. गोठ्यातील तापमान गोठ्याचे शेड ला पांढरा रंग द्यावा. शक्य असल्यास शेड मध्ये पाण्याचा फवारा व

पशुधन विषयक	पशुधन विषयक निहाय सल्ला
	फोगर्स चा लावावे. जास्त उष्णतेच्या काळात जनावरांच्या अंगावर पाणी फवारावे. जनावरांच्या आहारात हिरवा चारा, प्रथिने, खनिज मिश्रण व मिठाचा समावेश करावा. चरण्यासाठी सकाळी किंवा संध्याकळी सोडावे.
गाय	• दुभत्या गाईस दररोज ८ किलो वाळलेला चारा + ६ किलो हिरवा चारा आणि १ किलो खुराक द्यावा. खुराक मिश्रण करताना मका, ज्वारी, बाजरी, गव्हाचा कोंडा याचा वापर करावा. खुरकात २० ग्राम प्रती किलो या प्रमाणात मिश्रण मिसळावे.
बकरा किंवा बकरी	• शेळ्यांना पायखुरी/तोंडखुरी, घटसर्प आणि आंत्रविषार टाळण्याकरिता पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या सल्ल्याने लसीकरण करावे. जनावरांना स्वच्छ आणि थंड पाण्याची सोय करावी. जनावरांचे उष्णतेपासून व विजांपासून संरक्षण करण्यासाठी जनावरांना शेड किंवा गोठ्यात ठेवावे.

कुकुटपालन विषयक निहाय सल्ला:

कुकुटपालन विषयक	कुकुटपालन विषयक निहाय सल्ला
पक्षी	• उष्णतेपासून संरक्षण मिळण्यासाठी कोंबड्यांच्या शेड ला कापडी पडदे लावावे तसेच हवा खेळती राहिल याची दक्षता घ्यावी.

इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला:

इतर (माती / जमीन तयार करणे)	इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला
सामान्य सल्ला	• शेतकरी बांधवांनी बियाणे खरेदी करताना टॅग/लेबल वरील संपूर्ण माहिती जसे कि, पिकाचे नाव, वाण/जात, उगवणशक्ती, भौतिक व अनुवांशिक शुद्धता टक्केवारी, निव्वळ वजन, बियाणे चाचणी, तारीख, महिना व वर्ष, बीज प्रक्रियेला वापरलेले रसायन, तसेच विक्रेत्याचे नाव व पत्ता इत्यादी माहिती तपासून घ्यावी. • बियाणे विक्रेत्याकडून खरेदी केलेल्या बियाण्याची पक्की पावती/बिल घ्यावे, त्यावर विक्रेता आणि खरेदी करणारे शेतकरी यांची स्वाक्षरी असल्याची खात्री करावी.
सामान्य सल्ला	• हवामान आधारित कृषी सल्ला पत्रिकेमध्ये नमूद तारखांची वैधता हि नमूद तारखेच्या सकाळी ०८:३० वाजेपर्यंत असेल, याची नोंद घ्यावी. * संशोधनावर आधारित शिफारस. दोन किंवा त्यापेक्षा अधिक रसायने किंवा संजीवके एकत्र मिसळू नये.